
Tallenes aborttale

RAGNHILD ØRSTAVIK

ragnhild.orstavik@legeforeningen.no

Ragnhild Ørstavik er assisterende sjefredaktør i Tidsskriftet. Hun er dr.med. og har en bistilling som forsker ved Folkehelseinstituttet.

Tiden er inne til å endre abortnemndenes rolle. Men i min søken etter systematisk kunnskap som kunne informere meg om et vanskelig spørsmål, fant jeg veldig lite.

Foto: Einar Nilsen

Dagens abortlov har stått tilnærmet urørt siden den ble innført i 1978 (1). Nå signaliseres ønsker om endring – først og fremst i form av at det er kvinnen selv, og ikke en nemnd, som bør ha siste ord også etter 12. svangerskapsuke (1–3).

Det er kanskje på tide. En ordning der kvinnen skal høres, men ikke sees (hun skal forlate rommet når avgjørelsen tas) virker mildt sagt gammeldags. Påstander om at økt selvbestemmelse ikke vil føre til en økning i senaborter, og at kvinner flest opplever møtet med nemnden som en unødvendig belastning, kan være gode argumenter i en slik debatt. Men vet vi sikkert at det er slik?

«I Norge vet vi ingen ting om hvor mange kvinner som hadde ønsket og trengt abort, men som ikke fikk det fordi de ikke orket å møte i nemd. Det tallet er det ingen som har spurt etter»

Registerdata finnes i mange land. I Norden ser det ut til å være en positiv samvariasjon mellom grad av selvbestemmelser og abortrate (4). Sverige, som har selvbestemt abort inntil 18. uke av svangerskapet, hadde i 2019 16,4 aborter per 1 000 kvinner. Island, som midt i samme år opphevet kravet om nemndbehandling etter 16. uke, hadde noe lavere abortrater, mens tilsvarende tall fra Finland (der man krever attest fra lege uansett svangerskapslengde) var 7,7 (4). Norge hadde samme år 9,7 aborter per 1 000 kvinner. Sene svangerskapsavbrudd er sjeldne, men også raten av disse var mer enn dobbelt så høy i Sverige som i Norge (4). Går vi utenfor Norden, er tallene mer sammensatt: I England og Wales, som har selvbestemt abort fram til uke 24 av svangerskapet, er abortraten på 18 per 1 000 kvinner – altså enda høyere enn i Sverige (5). På den andre siden har Nederland, som hatt selvbestemt abort i årevis, blant de aller laveste ratene i Europa (6).

Tallene har vi altså, men de peker i ulike retninger. Og kausale sammenhenger er ikke mulig å påvise, så lenge kulturelle forhold, muligheten til å krysse landegrensene for å få abort og ulike målemetoder for svangerskapslengde sannsynligvis påvirker abortrater og -målinger (7, 8). Noen vitenskapelige studier som har forsøkt å korrigere for slike faktorer, eller longitudinelle undersøkelser der man har fulgt effekter av endringer i grad av selvbestemmelse, finner jeg ikke.

Og hva er egentlig det *riktige* aborttallet (utover færrest mulig, og tidligst mulig)? I Norge vet vi ingen ting om hvor mange kvinner som hadde ønsket og trengt abort, men som ikke fikk det fordi de ikke orket å møte i nemd. Det tallet er det ingen som har spurt etter.

«Forskning på sårbare grupper og tabublagte tema er vanskelig. Men det betyr ikke at den ikke er viktig»

Hva så med kvinnes opplevelse av å møte i nemnd? Der har jeg funnet én vitenskapelig studie fra Norge basert på intervju med 22 kvinner som hadde fått påvist alvorlig sykdom hos fosteret. De opplevde det som en stor tilleggsbelastning å måtte møte i nemnd (9). Dataene er nå 17 år gamle.

Deretter finner jeg bare fortellingene. De er viktige, men beskriver ulike opplevelser, og også de formidles av kvinner som sannsynligvis har fått innvilget svangerskapsavbrudd etter lovens paragraf 2 c (alvorlig sykdom hos fosteret) (10, 11). Denne gruppen utgjør omkring 60 % av dem som får senabort (12). I de øvrige tilfellene dreier det seg om kvinnens helse og livssituasjon (paragraf 2 a og 2 b). De nesten 3 000 kvinnene som de siste ti årene fikk innvilget abort etter disse paragrafene (12) finner jeg lite om. Hva slags opplevelse hadde *de* av å møte i nemnd?

De som sitter i nemnd forteller viktige, men ulike, historier (3, 13). Siste ordet eller ei – hadde ikke systematisk kunnskap om deres opplevelser også vært av interesse?

Forskning på sårbare grupper og tabubelagte tema er vanskelig. Men det betyr ikke at den ikke er viktig. Når vi snakker om abort igjen – la oss også snakke om hvordan et felt som vekker mye følelser best kan belyses med fakta.

LITTERATUR

1. Bruzelius KM. Abortnemnd – gammeldags og kvinnefiendtlig. Lov og Rett 2020; 59: 127–8. [CrossRef]
2. Gabrielsen TB, Schou L, Solvin KS. Endelig farvel til nemndene. Kvinnefronten 30.4.2021. <http://kvinnefronten.no/endelig-farvel-til-nemndene/> Lest 16.5.2021.
3. Østborg TB. Den ubehagelige abortnemnda. Vårt Land 11.3.2021. <https://www.vl.no/meninger/verdidebatt/2021/03/11/den-ubehagelige-abortnemnda/> Lest 16.5.2021.
4. Finnish institute for health welfare. Statistical report 10/2021. Induced abortions in the Nordic countries 2019. <https://thl.fi/en/web/thlfi-en/statistics/information-on-statistics/data-descriptions-of-statistics/induced-abortion-in-the-nordic-countries> Lest 16.5.2021.
5. Department of Health and Social Care. Abortion statistics, England and Wales: 2019. <https://www.gov.uk/government/collections/abortion-statistics-for-england-and-wales> Lest 16.5.2021.
6. World Population Review. Abortion rates per country. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/abortion-rates-by-country> Lest 16.5.2021.
7. Møller IS. Vil reise til Sverige for abort. Dagsavisen 17.11.2018. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/verden/2018/11/17/vil-reise-til-sverige-for-abort/> Lest 16.5.2021.
8. Juanola L, de Vries I. The Dutch approach to abortion: leading or lagging in guaranteeing women's rights? KIT Royal Tropical Institute 28.11.2020. <https://www.kit.nl/the-dutch-approach-to-abortion-leading-or-lagging-in-guaranteeing-womens-rights/> Lest 16.5.2021.

9. Sommerseth E, Sundby J. Kvinners erfaringer i møtet med abortnemnda ved sene svangerskapsavbrudd. *Sykepleien Forsk* 2007; 2: 156–64.
[CrossRef]
10. Helljesen V, Rønning M, Ramsberg E et al. Måtte selv møte i abortnemnd: Er fantastisk glad og lettet over Aps abortvedtak. NRK 17.4.2021.
https://www.nrk.no/norge/matte-selv-mote-i-abortnemnd__er-fantastisk-glad-og-lettet-over-aps-abortvedtak-1.15460091 Lest 16.5.2021.
11. Me vart møtt med empati og omsorg i abortnemnda. Midtnorsk debatt 27.4.2021.
<https://www.midtnorskdebatt.no/meninger/ordetfritt/2021/04/27/Me-vart-m%C3%B8tt-med-empati-og-omsorg-i-abortnemnda-23870758.ece> Lest 16.5.2021.
12. Løkeland M, Heiberg-Andersen R, Akerkar R et al. Rapport om svangerskapsavbrot 2019. Bergen: Folkehelseinstituttet, 2020.
<https://www.fhi.no/publ/2020/rapport-om-svangerskapsavbrot--2019/> Lest 16.5.2021.
13. Lavik M. Fryktar abortpress mot sårbare kvinner. Vårt Land 8.5.2021.
<https://www.vl.no/nyheter/2021/05/08/fryktar-abortpress-mot-sarbare-kvinner/> Lest 16.5.2021.

Publisert: 7. juni 2021. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.21.0436
© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 26. mars 2026.